

Macrofaunanieuwsmail 106, 21 november 2012

Beste lezers,

Herfst.....

Na 4 maanden weer eindelijk een kleine nieuwsmail, maar nog steeds met weinig kopij.

Gebeurt er dan niets?.....*Als je wat ziet, hoort of leest,*

Stuur je berichten naar **macrofauna@rws.nl** Eerder verschenen nummers staan op:

<http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/monitoring/ecologie/macrofaunanieuws/archief/>

Is uw email adres gewijzigd.....geef het ook even door aan macrofauna@rws.nl

Myra Swarte

In dit nummer:

Waarnemingen van nieuwe dansmug gevraagd.	2
Nieuwe aflevering van Zoekbeeld	3
Mossel die zout eet!	3
Materiaal gevraagd van Polypedilum scalaenum (Schrank, 1803).....	4
Macrofauna atlas van Noord-Holland digitaal beschikbaar.....	4
Bestimmungskurs " Steinfliegen (Plecoptera) - Larven und Imagines"	5
Ecologische Maatlatten KRW aangepast.....	6
Overlast Steekmuggen en Knutten	6
Themadag werkgroep exoten	6
Nieuw tijdschrift: Natuurfotopassie	6
Aquatic Oligochaeta of the Netherlands and Belgium.....	7
De borstelwormen van Nederland en België	7
Naslagwerk vol antwoorden op knagende vragen.....	7

Waarnemingen van nieuwe dansmug gevraagd.

In de zomer/herfst van 2011 heb ik een nieuwe dansmugsoort voor Nederland gevonden, *Metriocnemus carmencitabertarum*. Eipakketten, larven, exuviae en volwassen exemplaren werden waargenomen in en rondom een emmer met regenwater in Appingedam, Groningen. Over deze eerste waarneming zal gepubliceerd worden in de Nederlandse Faunistische Mededelingen, die eind dit jaar uitkomt.

Sinds de eerste waarnemingen is de soort ook aangetroffen in Nijmegen en in de buurt van Leiden. Die waarnemingen werden respectievelijk gedaan in een regenton en in een emmer met waterplanten (foto). Het voorkomen in dit soort type habitatjes doet vermoeden dat *M. carmencitabertarum* algemeen verspreid is in Nederland. Om dit vermoeden te bevestigen dan wel te onkrachten wil ik jullie, geachte watermacrofaunisten, vragen om eens te kijken in jullie woonomgeving (eigen tuin, de tuin van de burens, de tuin van familie) of er daar met (regen)water gevulde emmers en/of regentonnen staan. En zouden jullie dan eens met een fijne zeef het wateroppervlak willen filteren en het opgestreken materiaal willen verzamelen in een buisje geheel gevuld met 70% alcohol. Ongetwijfeld dat er huidjes van dansmugpoppen tussen zitten en wie weet ook die van *Metriocnemus carmencitabertarum*! Een exuvium is ca. 7,5 mm groot. Het kop-borststuk is donkerbruin, het achterlijf is veel lichter, bijna kleurloos, met langs de zijranden een onderbroken lichtbruine lijn. Aan de zijkanten van het achterlijf zitten per segment 8 stevige haren, aan weerszijden 4. Op de top van het achterlijf zitten 2 x 3 eveneens stevige haren, die gekromd zijn. En als je dan toch bezig bent, kijk eens of je eipakketjes ziet: deze zijn wittig (vers gelegd) of grijs (enkele uren oud) en opgekruld. De pakketjes zijn ongeveer 3-8 mm in doorsnede (foto; ze kunnen behoorlijk in grootte verschillen). Na afzet drijven de pakketten nog een aantal uren op het wateroppervlak. En misschien tref je ook de volwassen beesten aan. Die zijn ca. 4,5 mm groot, zwartgrijs van kleur en compact van vorm, vooral de vrouwtjes (zie foto).

Graag zou ik de verzamelde huidjes opgestuurd krijgen, dan kan ik checken of *M. carmencitabertarum* er tussen zit. Je mag het materiaal opsturen naar:

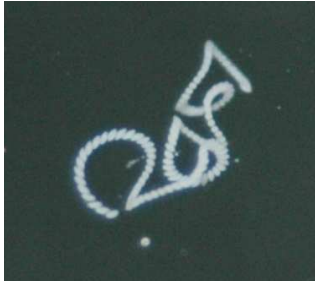
J.T. Kuper
Stichting Bargerveen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen

exuvium

Op het bijgaande etiket graag de volgende gegevens: datum en plaats, Amersfoortcoördinaten en je naam. En graag info over de vindplaats: beschaduwing, algengroei, wordt de vindplaats regelmatig van vers (regen)water voorzien en hoe.

Ik ben heel benieuwd of we de Nederlandse verspreiding van deze nieuwe soort in kaart kunnen brengen!

Eipakket

Larven in emmer

vrouw

Alvast veel dank voor jullie medewerking.

Jan Kuper
Stichting Bargerveen
j.kuper@science.ru.nl

Nieuwe aflevering van Zoekbeeld

Beste mensen,

Er is een nieuwe aflevering verschenen van Zoekbeeld, de nieuwsbrief van Stichting ANEMOON. Om kosten te besparen wordt de nieuwsbrief digitaal als PDF uitgebracht. De link naar het bestand op de website is:

<http://www.anemoon.org/anemoon/downloads/zoekbeeld-nieuwsbrief/Zoekbeeld-2012-01.pdf>.

In Zoekbeeld staan ook berichten over de mariene atlas.

Momenteel wordt er hard gewerkt om alle teksten af te krijgen. De eerste hoofdstukken zijn al verstuurd voor peer review. Mocht u vanuit uw deskundigheid de tekst over een bepaald onderwerp, soort of familie willen peer reviewen, neemt u dan contact met mij op.

De atlas zal in april of mei 2013 verschijnen.

Veel leesplezier,

Sylvia van Leeuwen
Projectcoördinator Stichting ANEMOON

Mossel die zout eet!

Een leuk filmpje, eerst een reclame en dan een mossel die zout eet...

<http://video.nl.msn.com/watch/video/clam-enjoys-eating-salt/1jhg8fir3?cpkey=742d384c-f1d1-41ef-8f2a-8c06b79e0fee%257c%257c%257c%257c>

grtjs Marianne

Materiaal gevraagd van Polypedilum scalaenum (Schrank, 1803)

Beste mensen,

Van Alexander heb ik larven uit de Nederrijn en de Waal toegestuurd gekregen. Morfologisch passen de kenmerken in de mij bekende ranges.

Zekerheid omtrent *P. scalaenum* is er (nog) niet.

Een aantal soorten vormen weer een *P. scalaenum* agg.: *P. apfelbecki/elongatum*, *pullum* en *scalaenum*.

Zonder doorgekweekte larven zal het niet mogelijk zijn om verschillenmerken vast te stellen. Alleen van *scalaenum* en *pullum* heb ik dit materiaal.

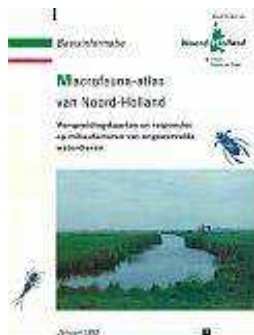
Het wachten is nog op materiaal van *apfelbecki/elongatum*. Echter, als verschillenmerken gevonden worden, zullen dat microscopische kenmerken zijn.

Groeten,

Henk Vallenduuk

buro.vallenduuk@home.nl

Macrofauna atlas van Noord-Holland digitaal beschikbaar

De Macrofauna-atlas van Noord-Holland, met als ondertitel 'Verspreidingskaarten en responsies op milieufactoren van ongewervelde waterdieren', uit 1993 is nu online beschikbaar in de Hydrotheek. "*Hoewel de atlas stamt uit 1993 blijft de correlatie tussen het voorkomen van soorten en milieufactoren zijn waarde behouden*", aldus Harry Steenbergen (provincie Noord-Holland).

<http://hydrotheek.blogspot.nl/2012/10/macrofauna-atlas-van-noord-holland.html>

Sinds 1979 verricht de provincie Noord-Holland onderzoek naar het voorkomen van kleine ongewervelde waterdieren zoals kokerjuffers, libellelarven, kreeftachtigen en kevers. Bij de start van het onderzoek was er vrijwel niets bekend over de macrofauna van het Noord-Hollandse oppervlaktewater. Veel vragen stonden open. Welke soorten leven er in Noord-Holland? Zijn ze zeldzaam of juist algemeen? Waar komen ze voor en onder welke milieumomstandigheden? Vragen die voor het voeren van een natuurbeleid gericht op het waterleven van wezenlijk belang zijn. Met het in 1993 verschijnen van deze atlas is daarop een antwoord gegeven.

Met vriendelijke groet,

Gert van Ee

Bestimmungskurs " Steinfliegen (Plecoptera) - Larven und Imagines"

11.03.2013–14.03.2013

**Dozenten: Dr. Wolfram Graf, Wien
DI Patrick Leitner**

**Kursleitung: Brigitta Eiseler, Roetgen
Kai Möller, Bad Bevensen (GSI)**

Über das Seminar

Die merolimnische Insektenordnung der Steinfliegen (Plecoptera) ist gewässerökologisch aufgrund ihres artenreichen Auftretens sowie hinsichtlich ihrer Sensibilität bezüglich saprobieller Belastung als Indikatorgruppe von wesentlicher Bedeutung. Für praxisnahe Untersuchungen bietet vor allem die larvale Artenkenntnis eine gute Basis zur Beantwortung angewandter Fragestellungen. Wie bei anderen aquatischen Insektengruppen auch, ist die Kombination von Sauerstoffgehalt und Temperatur des Wohngewässers sowie die Substratstruktur von essentieller Bedeutung für das Auftreten der unterschiedlichen Arten.

Vertreter der Steinfliegen sind in den unterschiedlichsten Gewässertypen vom Krenal bis ins Potamal vertreten. Etliche Arten sind aufgrund der Degradation ihres Lebensraumes selten geworden oder gar verschollen. Typische Artengemeinschaften indizieren einen breiten Gütebereich xeno- bis β -mesosaprobier Bedingungen. Daneben bieten die unterschiedlichen Ernährungstypen (Weidegänger, Zerkleinerer, Detritusfresser) der besprochenen Arten einen Überblick über den Stoffhaushalt des untersuchten Gewässers.

Es wird der aktuelle Stand der Larvaltaxonomie vermittelt, wobei der Schwerpunkt auf reifen Larven des letzten Stadiums liegt. Aufgrund larvaltaxonomischer Schwierigkeiten in manchen Familien werden auch die Imagines vorgestellt.

Fee: Euro 470,00 all inclusive (course, scriptum, full board).

Invitation with all information and registration form available from Gustav Stresemann Institute.

Anmeldung

Bitte schriftlich, per Fax oder E-Mail mit Name(n), Adresse, Tel./ Fax/ E-Mail, sowie Datum und Titel des Seminars sowie Zimmerwunsch (DZ/EZ).

Gustav Stresemann Institut in Niedersachsen e. V.

Europäisches Bildungs- und Tagungshaus

Klosterweg 4, 29549 Bad Bevensen

Tel.: (0 58 21) 9 55-0, Fax: (0 58 21) 9 55-29 9

email: kai.moeller@gsi-bevensen.de or info@gsi-bevensen.de, phone +49-(0)5821-955-0 or -115

http://www.gsi-bevensen.de/unsere_seminarangebote_seminar.php?sem_id=1683&da=2013-03-11&de=2013-03-14&bu=&fb=&kib=&PHPSESSID=b419eec8d5979b0259893a6690b4dd87

Ecologische Maatlatten KRW aangepast

De STOWA heeft een nieuwe versie van de KRW-maatlatten voor natuurlijke watertypen. Deze versie kent een aantal aanpassingen en enkele nieuwe elementen. De nieuwe maatlatten zijn te gebruiken voor afspraken in de gebiedsprocessen voor de volgende planperiode. De huidige maatlatten blijven van toepassing voor toetsing en verantwoording over de lopende planperiode tot 2015.

Zie http://www.stowa.nl/nieuws__agenda/Nieuws.aspx?rId=373

Overlast Steekmuggen en Knutten

Door het uitvoeren van de verschillende vernattingsopgaven worden meer (delen van) waterbergings- en natuurontwikkelingsgebieden geschikt als leefmilieu voor steekmuggen en knutten. Om de effecten van vernatting op de mate van ontwikkeling van steekmuggen- en knuttenpopulaties in beeld te krijgen en in de planvorming al te kunnen sturen en verminderen is door Alterra (zoetwaterecologie) de Excel-applicatie 'Leidraad Risicomanagement Overlast Steekmuggen en Knutten' ontwikkeld.

http://www.helpdeskwater.nl/nieuwsbrieven/helpdesk_water/nieuwsbrieven/2012/helpdesk-water-5/@34072/overlast-steekmuggen/

Themadag werkgroep exoten

Op 13 december vind de jaarlijkse themadag van de necov/wew-werkgroep exoten plaats. Het thema is: Wat maakt exoten invasief?

De themadag wordt gehouden bij het Nederlands Expertise Centrum Exoten (NEC-E), Natuurplaza, Nijmegen.

De uitnodiging en het programma zijn te vinden op <http://www.werkgroepexoten.nl/meetings.php>

Nieuw tijdschrift: Natuurfotopassie

Natuurfotopassie is een tweemaandelijks magazine met kleurrijke verhalen over de natuur en hoe je die fotografeert. Natuurfotopassie staat boordevol foto's van natuurfotografen die met grote toewijding hun onderwerpen vastleggen. Dit 100 pagina's dikke magazine laat de natuurliefhebber nóg meer genieten van de natuur én fotografie. <http://www.natuurfotopassie.nl/>

Aquatic Oligochaeta of the Netherlands and Belgium

De borstelwormen van Nederland en België

- **Auteurs:** Ton van Haaren en Jan Soors
- **Prijs:** € 195,-
-

Borstelwormen, of oligochaeten, zijn een grote en gevarieerde groep van ongewervelden. Veruit de meeste oligochaeten in onze streken leven in zoet of brak water: maar liefst 137 soorten in totaal. Ze spelen een belangrijke ecologische rol en geven daardoor veel informatie prijs over de toestand van het ecosysteem.

Dit belangrijke lijvige, Engelstalige boek is het eerste naslagwerk over de zoet- en brakwaterborstelwormen van Nederland, België en Duitsland. Het biedt een schat aan ecologische en taxonomische achtergrondinformatie. Maar bovenal bevat het boek een nieuwe, gebruiksvriendelijke determinatiesleutel. De sleutel is gebaseerd op kenmerken die relatief makkelijk te onderscheiden zijn, zonder gespecialiseerde apparatuur. Engelstalige uitgave.

Het eerste naslagwerk over borstelwormen van Nederland, België en Duitsland. Bevat meer dan 300 duidelijke foto's en illustraties

Naslagwerk vol antwoorden op knagende vragen

In het Jaar van de Bever brengt de KNNV Uitgeverij i.s.m. de Zoogdierverseniging een uitgebreid naslagwerk over een weinig gezien, maar veelvoorkomend zoogdier in Nederland en Vlaanderen: de bever. Bevers verhaalt over de leefwijze en het gedrag van dit grootste knaagdier in Europa, gaat in op zijn woelige geschiedenis, blikt naar de toekomst en bevat talloze beverfeitjes. De informatieve en toegankelijk geschreven teksten worden afgewisseld met interviews met gepassioneerde beverkenners.

Auteur: Jasja Dekker en Stefan Vreugdenhil
Uitgever: KNNV Uitgeverij i.s.m. de Zoogdierverseniging
Uitvoering: genaaid gebrocheerd, met flappen
ISBN: 978 90 5011 428 8
Prijs: € 19,95

Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl

Einde macrofaunanieuwsbrief 106